

FIZIKA FANINING O'QITISH PRINSIPLARI

Mamajonova Odina Maxmudovna
Andijon viloyati Andijon shahar
21-umumiy o'rta ta'lim maktabining
Fizika fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada fizika fanining maktablarda o'qitish jarayonlarini va prinsplari haqida ma'lumotlar berib o'tilgan. O'qitishda ilmiy yondashish, psixologik tasir etish usullari bo'yicha tushinchalar berilgan.

Kalit so'zlar: O'qitish prinsiplari, o'qitish jarayonlari, didaktika, mustahkamlik, gumanizm.

Аннотация: В статье представлена информация о принципах и процессах обучения физике в школе. Даны понятия научного подхода в обучении, методы психологического воздействия.

Ключевые слова: Принципы обучения, процессы обучения, дидактика, системность, гуманизм.

Abstract: The article provides information about the principles and processes of teaching physics in schools. Concepts of scientific approach in teaching, methods of psychological influence are given.

Key words: Teaching principles, teaching processes, didactics, consistency, humanism.

O'qitish prinsiplari (prinsip – lotincha so'z bolib, « asos , «boshlanish», - degan ma'noni bildiradi) - o'qitish jarayonini tashkil qilishning asosiy rejalarini, yetaklovchi g'oyalari. Ular o'qitishni tartibga soluvchi umumiy ko'rsatmalar, talablar. rejalar, normalar tarzida bo'ladi. O'qitish prinsiplari o'qitishning asosiy qonuniyatlaridan kelib chiqadi. O'qitishning qonuniyatlari - bilim berishdagi hodisalar o'rtasidagi zaruriy va obyektiv, ma'noli va takrorlanuvchi bog'lanishlardir. Ular, asosan, o'qitish jarayonining asosiy elementlari orasidagi bog'lanishlarni ifodalaydi: o'qitish jarayoni va jamiyat talabi, o'qitishning maqsadi va mazmuni. o'qitish texnologiyasi va uning elementlari, o'qitish metodi va vositasi, o'qitishning tashkiliy shakllari va shartlari, o'qitish natijasi hamda uni tekshirish va boshqalar. O'qitishning qonuniyatlari quyidagilardan iborat:

1. O'qitish jarayoni jamiyatning hamda har bir o'quvchi va talabaning talabiga mos kelishi kerak.

2. O'qitish jarayoni bilim berish, tarbiyalash hamda rivojlantirish funksiyalarini bajarishi kerak.

3. O'qitish jarayoni o'quvchi va talabalarning haqiqiy o'quv imkoniyatlariga mos kelishi kerak.

4. O'qitish jarayoni unga ta'sir qiluvchi tashqi shartlariga bog'liqdir:

- O'qitish va o'quv jarayoni birgalikda pedagogik qonuniyatlarga bo'ysunib, u bir-biri bilan mustahkam bog'lanishda boladi.

- O'qitishning mazmuni o'qitishning maqsadiga bevosita bog'liq bo'lib, u o'z navbatida, jamiyatning talabi, ilin-fannlarning rivojlanishi, o'quvchilarning imkoniyatlari hamda tashqi shartlar asosida aniqlanadi.

- O'qitish metodlari hamda vositalari o'qitishning maqsadiga va mazmuniga bog'liqdir.

- O'qitishni tashkil qilish shakllari o'qitishning maqsadi, mazmuni hamda metodlariga bog'liqdir.

- O'qitish jarayonining barcha komponentlari orasidagi to'g'ri bog'lanish va tuzilgan qulay shart-sharoit uning ijobiy natijasini ta'minlaydi.

- O'qitish, talabaning psixologik xususiyatlariga, shaxsiy qulayligiga, kelajakdagi rivojlanish darajasiga mos holda olib borilishi kerak.

Ushbu qonuniyatlar o'qitish jarayonida amalga oshirish uchun talabalarni ularga mos didaktik prinsiplar bilan qurollantirish zarur. Didaktik prinsiplar umumiy maqsadga hamda masalalarga tegishli bo'lgani uchun, o'qitish jarayonining mazmunini, shaklini hamda metodlarini aniqlovchi asosiy loyiha bo'lib hisoblanadi. Boshqacha aytganda didaktik prinsip o'qitish jarayonining asosiy qonunlarini hamda qonuniyatlarini amalda qo'llash usulidir. Demak, har bir didaktik prinsipdan aniq loyiha hamda rejalar paydo bo'ladi. Didaktik loyihalar bevosita prinsiplardan kelib chiqmaydi, balki ular pedagoglarning to'plagan amaliy tajribasidagi kamchiliklarni umumlashtirish va ularni bartaraf qilish asosida kelib chiqadi. Shunday qilib, o'qitishning amaliy tajribasi qoidalarda, loyihalarda aks etadi va ular ikki xil vazifani bajaradi. Birinchidan, o'qitish jarayonining asosiy qonuniyatlarini avloddan-avlodga o'tishini ta'minlasa. ikkinchidan, ma'lum bir qoidalar va loyihalar ayrim hollarda o'quv jarayoniga salbiy ta'sir qilishidan saqlaydi. Shuning uchun, har bir didaktik qoidalardan, loyihalardan bevosita foydalanibgina qolmasdan, ularni har bir pedagogik jarayonga mos ravishda qo'llash kerak. Didaktik rivojlanish jarayonida didaktik prinsiplar tahlil qilinib, ular to'ldiriladi va o'zgartiriladi. Ayrim didaktik prinsiplar o'zgartirilsa, ayrimlari esa yo'q bo'lib ketadi, o'rniga yangi prinsiplar paydo boladi. Jumladan, Ya Komenskiy asosiy didaktik prinsip sifatida tabiat bilan uyg'unlikni hisoblagan. O'sha paytda, u boshqa prinsiplarni ham asoslagan. Disterveg bo'lsa, didaktik prinsiplarga maxsus talablarni qo'yish kerakligini ko'rsatgan. K.Ushinskiy quyidagi to'rt didaktik prmsipni kiritgan:

- a) o'quvchilarning ong-sezimlilik, faollik prinsipi;
- b) ko'rsatmalilik prinsipi;

- c) ketma-ketlilik prinsipi;
- d) bilimning mustahkamlik prinsipi.

Hozirgi paytda barcha didaktik prinsiplar tahlil qilinib, jamiyat talabiga va pedagogikaning yutuqlariga mos ravishda qaytadan ishlab chiqilgan. Ular quyidagi samarali didaktik prinsiplardan iborat:

- onglilik va faollik prinsipi;
- ko'rgazmalilik prinsipi;
- tizimlilik va ketma-ketlik prinsipi;
- mustahkamlik prinsipi;
- ishonchlilik prinsipi;
- ilmiylik prinsipi;
- nazariyaning amaliyot bilan boglanish prinsipi;
- tarixiylik prinsipi;
- izchillik prinsipi;
- gumanizm prinsipi va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Begimqulov U.SH. Pedagogik ta'lim jarayonini axborotlashtirishni tashkil etish, boshqarish nazariyasi va amaliyoti. Ped. fan. dokt. diss. Avtoref. -T., 2007.
2. Беспалко В.П. Слагаемые подого гиче ско й технологии—М.: Педагогика, 1989.
3. Буга.П.Г Вузовский учебник- М.: Книга, 1987.
4. Бугаев А.И. Методика преподавания физики и средний школе. Теортич.основы—М.ТТросвещение, 1981.
5. Василевкий А.С., Мултановский В.В. Статическая физика и термодинамика.- М,: Просвещение, 1985.
6. Ganiyev A.G., Avliyoquiov A,K., Alimardonova TA. Fizika. AL va KHKlar uchun. 1-2-qismlar.-T .: O'qituvchi. 2002.
7. Glazunov A.T., Nurminskiy I.I., Pinskiy A.A. O'rta maktabda fizika fanini o'qitish metodikasi. Nostatsionar holatlar elektrodinamikasi. Kvant fizikasi. - T.: O'qituvchi, 1999